

19 IV 1943

POWSTANIE
W GETCIE
WARSZAWSKIM

Akcja Żonkile w praktyce

Scenariusze, inspiracje, doświadczenia

Stopka redakcyjna:

Redakcja i korekta: Anna Kołodziejczak
Perspektywa nauczycielska: Aleksandra Korczak
Opisy: Hanna Kłoszewska i Dorota Siarkowska

Oprawa graficzna: Karolina Witowska @jestem_gestem

Akcja Żonkile w praktyce

Scenariusze, inspiracje, doświadczenia

Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN 2026

Spis treści

6 O kompendium

- 7 Dlaczego akcja Żonkile jest tak ważna?
- 7 Jak mogą Państwo korzystać z materiałów?

9 Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla klas 1-3 szkoły podstawowej

- 9 Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w klasach 1-3 szkoły podstawowej
- 10 Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej
- 11 Uproszczony szablon Żonkila
- 12 Opowiadania i towarzyszące im scenariusze lekcji
- 14 Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji

15 Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla klas 4-6 szkoły podstawowej

- 15 Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w klasach 4-6 szkoły podstawowej
- 16 Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej
- 17 Uproszczony szablon Żonkila
- 18 Opowiadania i towarzyszące im scenariusze lekcji
- 19 Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji

21 Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla klas 7-8 szkoły podstawowej

- 21 Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w klasach 7-8 szkoły podstawowej
 - 22 Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej
 - 24 Szablon Żonkila
 - 24 Wystawa plakatowa. Dodajemy odwagi
 - 25 Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji
-

27 Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla szkół ponadpodstawowych

- 27 Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w szkołach ponadpodstawowych
- 28 Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej
- 29 Szablon Żonkila
- 30 Wystawa plakatowa. Dodajemy odwagi
- 30 Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji

32 Materiały dostępne

- 32 Uproszczony szablon Żonkila
- 32 Filmy z audiodeskrypcją
- 33 Filmy z tłumaczeniem na PJM
- 34 Adaptacje opowiadań w ETR
- 36 Spotkania literackie i dyskusje
- 36 Opowiadania o wartościach

36 Instytucje kultury i biblioteki

- 37 Lista książek związanych z historią powstania w getcie warszawskim
 - 39 Projekcje filmowe
 - 40 Szablon Żonkila
-

O kompendium

Od samego początku akcja Żonkile była pomyślana nie tylko jako działanie społeczne i upamiętniające, lecz także — a może przede wszystkim — jako projekt edukacyjny. Wiedzieliśmy, że przywracanie pamięci o powstaniu w getcie warszawskim nie będzie możliwe bez realnego zaangażowania szkół, bibliotek i instytucji edukacyjnych, a przede wszystkim bez Państwa — nauczycieli i nauczycielek, bibliotekarzy i bibliotekarek, edukatorów i edukatorek oraz lokalnych aktywistów i aktywistek.

Początkowo na niewielką skalę, z roku na rok coraz szerzej, zaczęliśmy zapraszać Państwa oraz Państwa instytucje do udziału w akcji. Od samego początku niezwykle ważne było dla nas to, że to Państwo decydują o stopniu zaangażowania oraz o formie podejmowanych działań. My, jako muzeum, oferujemy materiały edukacyjne i wsparcie merytoryczne, które mogą stać się podstawą do przeprowadzenia zajęć poświęconych powstaniu w getcie warszawskim. Jednocześnie od początku pozostajemy otwarci na autorskie, lokalne inicjatywy projektowane przez szkoły, biblioteki i inne instytucje włączające się w akcję.

Choć akcja Żonkile przypomina o jednym, konkretnym wydarzeniu historycznym, jest także impulsem do odkrywania i przywracania pamięci o lokalnych historiach gett na terenie całej Polski. To historia często zapomniana, nieobecna w podręcznikach szkolnych i słabo zakorzeniona w powszechnej świadomości. Corocznie 19 kwietnia staje się dzięki akcji ogólnopolskim momentem rozmowy również o tych lokalnych, często trudnych i nieopowiedzianych dotychczas doświadczeniach.

Biblioteka materiałów edukacyjnych dostępnych w ramach akcji z roku na rok się powiększa, ale to Państwo nieustannie uzupełniają ją o lokalne konteksty, własne pomysły i działania. Dzięki temu akcja Żonkile stale się rozwija i angażuje coraz więcej instytucji z całej Polski. W 2023 roku, gdy upamiętnialiśmy 80. rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim, w akcji wzięła udział rekordowa liczba uczestników — prawie 8 tys. szkół i bibliotek, obejmując 1 mln młodych ludzi.

Dlaczego akcja Żonkile jest tak ważna?

Siła akcji wynika z kilku kluczowych elementów. Po pierwsze — z przywrócenia historii, która przez wiele lat nie była należycie obecna ani w edukacji szkolnej, ani w pamięci społecznej. Po drugie — z faktu, że akcja Żonkile stanowi punkt wyjścia do rozmowy o fundamentalnych wartościach: godności, odwadze, solidarności i człowieczeństwie.

Nie unikamy tematów trudnych. Uczymy o dyskryminacji, która doprowadziła do Zagłady, o okrucieństwie i odpowiedzialności — o tym, że „to ludzie ludzimi zgotowali ten los”. W naszej zbiorowej pamięci wciąż istnieją nieprzepracowane treści, a rozmowa o nich bywa bolesna i wymagająca. Akcja Żonkile oferuje niejako punkt wyjścia do nich: pamięć, która nie dzieli, lecz łączy i pomaga budować zrozumienie niezbędne do prowadzenia otwartego dialogu o przeszłości.

Nie dla wszystkich pamięć o polskich Żydach — obywatelach Polski, uwięzionych w gettach, a następnie zamordowanych przez Niemców w obozach Zagłady — jest oczywistą częścią narodowej narracji. Nasza instytucja oraz akcja Żonkile są po to, by jasno powiedzieć: to nasza wspólna historia. „Łączy nas pamięć”. Szczególnie dziś, w czasie odradzania się postaw wykluczających i negujących wielokulturową historię Polski, przypomnienie o tym ma ogromne znaczenie. Wiemy, że to właśnie te wartości leżą u podstaw Państwa pracy z uczniami i uczennicami — i często są główną motywacją do włączania się w akcję.

Jak mogą Państwo korzystać z materiałów?

Obecnie udostępniamy rozbudowaną bibliotekę materiałów edukacyjnych, które w różnorodny sposób przybliżają zarówno historię powstania w getcie warszawskim, jak i wartości stojące za Akcją Żonkile. Materiały te mogą być wykorzystane do przeprowadzenia zajęć w dniu 19 kwietnia w ramach lekcji języka polskiego, historii, godzin wychowawczych, zajęć ogólnorozwojowych.

W naszych zasobach znajdują się filmy edukacyjne przeznaczone dla różnych grup wiekowych. Najstarszą produkcją jest film „Nie było żadnej nadziei. Powstanie w getcie warszawskim 1943” (2016), skierowany do uczniów i uczennic powyżej 14. roku życia. Dla tej samej grupy wiekowej powstały również filmy „Muranów — Dzielnica Północna” (2021) oraz adaptacja książki Hanny Krall „Zdażyć przed Panem Bogiem” (2023).

Naszym założeniem było stworzenie krótkich filmów, możliwych do obejrzenia i omówienia w trakcie jednej jednostki lekcyjnej, które w angażujący sposób przybliżają zagadnienia związane z historią getta warszawskiego i dziejącego się w nim powstania. Jednocześnie zależało nam na tym, aby materiały te nie były pozbawione refleksji nad wartościami — by poruszały intelektualnie i wywoływały emocjonalną reakcję młodych

odbiorców.

W ostatnich latach szczególnie nacisk położyliśmy na tworzenie materiałów dla młodszych grup wiekowych. W ich przypadku większą uwagę poświęcamy wartościom niż szczegółowej wiedzy historycznej. Dla dzieci w wieku 10–12 lat powstały filmy „Będę pisać” (2021) oraz „Było — nie ma — jest” (2024), a dla najmłodszych — „Pamięć drobinek” (2024). Dla tych grup przygotowaliśmy także serię „Opowiadania o wartościach”, w ramach której w latach 2021–2025 powstało siedem tekstów autorstwa najwybitniejszych polskich twórców literatury dziecięcej. Seria ta jest stale rozwijana.

Oprócz filmów i opowiadań oferujemy również wystawy plakatowe, scenariusze zajęć oraz materiały towarzyszące, takie jak szablony żonkili, prezentacje, grafiki. Jednym z naszych priorytetów jest dostępność — dbamy o to, aby materiały filmowe były uzupełnione o audiodeskrypcję lub tłumaczenie na PJM. Przygotowaliśmy także materiały w języku prostym oraz scenariusze zajęć dostosowane do pracy z grupami o zróżnicowanych potrzebach.

W niniejszym kompendium szczegółowo omawiamy wszystkie materiały, podpowiadamy, jak można z nich korzystać oraz przedstawiamy rekomendowaną przez nas metodykę nauczania o Zagładzie. Dzielimy się również założeniami, które stały się podstawą ich powstania — celami edukacyjnymi, motywacjami i decyzjami programowymi. Wskazujemy również to, jak stworzone materiały wpisują się w podstawy programowe poszczególnych przedmiotów.

Zachęcamy, aby 19 kwietnia przeprowadzić w szkole lub bibliotece zajęcia poświęcone powstaniu w getcie warszawskim — to jeden z możliwych sposobów włączenia się w akcję. Jednocześnie niezmiennie pozostajemy otwarci na Państwa pomysły i inicjatywy. Akcja Żonkile może stać się punktem wyjścia do działań terenowych, projektów lokalnych, upamiętnień oraz pracy z historią najbliższego otoczenia.

Dziękujemy za Państwa zaangażowanie i za to, że jesteście z nami. Niech łączy nas pamięć.

Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla klas 1-3 szkoły podstawowej

Materiały zawarte w tym rozdziale przeznaczone są do pracy z dziećmi w wieku 6-9 lat. Zostały przygotowane w sposób dostosowany do potrzeb i wrażliwości najmłodszych uczniów – opierają się na opowieści, rozmowie oraz działaniach plastycznych i integracyjnych. Ich celem jest wprowadzanie w temat pamięci i wspólnoty poprzez wartości takie jak życzliwość, odwaga i wzajemna troska, w bezpiecznej i wspierającej atmosferze.

Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w klasach 1-3 szkoły podstawowej

Szczególnie istotne dla nas jest podkreślenie, że w tej grupie wiekowej nie uczymy o Zagładzie – nie jest to temat emocjonalnie bezpieczny dla dziecka. Przygotowując uczniów i uczennice do nauczania o Zagładzie na późniejszych etapach edukacji, możemy prowadzić zajęcia, których celem jest kształtowanie postaw empatycznych. Działania realizujące te założenia nie muszą odnosić się bezpośrednio do tematyki II wojny światowej. Są to np. wszelkie działania, w których omawiamy teksty, historie, filmy, które uwrażliwiają na krzywdę, koncentrują się na takich wartościach, jak pomaganie, radzenie sobie ze stratą. W tej grupie wiekowej można omawiać wymienione zagadnienia także w kontekście historii o początkach II wojny światowej. Jeżeli zdecydują się Państwo na wprowadzanie tej tematyki w klasach 1-3, poniżej znajdują się zalecenia, jak zrobić to bezpiecznie.

Str. 4-6 z Zaleceń i wskazówek dotyczących edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady

Zalecenia

Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej

Zaangażowanie dzieci w edukację dotyczącą tematów tak trudnych wiąże się z wielką odpowiedzialnością i wymaga pełnej uważności, jednak przynosi ogromne korzyści pedagogiczne. Nauczyciele i nauczycielki klas najmłodszych, którzy korzystali z zasobów Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w związku z akcją Żonkile, twierdzą, że to nie tylko wkład historyczny w ich zwykłe zajęcia, ale też — a może nawet przede wszystkim — działanie wychowawcze. Polega ono na budowaniu fundamentów wrażliwości u podopiecznych.

Oferowane materiały pozwalają w sposób wyważony i delikatny, w żadnym razie nie traumatyzujący, bezpiecznie wprowadzić uczniów i uczennice w świat wartości, operując przy tym językiem żywych faktów. Akcja Żonkile niesie w świat prawdziwe opowieści, dzięki czemu ma potencjał formatywny: wychowuje ku dobru, współczuciu, chęci pomocy. Opowieści te są dostosowane do wieku odbiorców, od małego ucząc ich kojarzenia żonkila z pamięcią i szacunkiem.

W przeciwieństwie do starszych klas, gdzie dominuje wiedza o faktach, w klasach 1–3 podstawę programową realizuje się głównie poprzez kształtowanie postaw. Nauczyciele i nauczycielki doceniają, że materiały nie „przeładowują” dzieci wiedzą historyczną, ale skupiają się na uniwersalnych wartościach zapisanych w podstawie dla tego etapu.

Główne obszary nauczania realizowane dzięki stworzonym materiałom dla akcji Żonkile to:

- **edukacja społeczna** (rozmowy o empatii, przyjaźni, odwadze, szacunku, kształtowanie poczucia przynależności do wspólnoty);
- **edukacja polonistyczna** (analiza tekstów literackich i słuchowisk, wzbogacanie słownictwa, formułowanie własnych sądów);
- **edukacja plastyczna i manualna** (ćwiczenie małej motoryki poprzez wycinanie, składanie i sklejanie papierowych żonkili, tworzenie prac ilustrujących wybrane opowiadania);
- **edukacja etyczna i wychowanie** (odróżnianie dobra od zła poprzez analizę postaw bohaterów literackich w sytuacjach trudnych, kształtowanie postawy obywatelskiej).

Ankietowani nauczyciele i nauczycielki chwalą „bezpieczny” język materiałów i deklarują, że czują się pewnie wdrażając je w rzeczywistości szkolnej, bo wiedzą, że przygotowane treści są skonsultowane z psychologami i nie zrażą najmłodszych uczniów do historii. Podkreślają także, że to okazja do wytłumaczenia dzieciom, że „pamięć nie ma wieku”. Doceniają, że materiały dla klas 1–3 to nie „uboga wersja” historii dla dorosłych, jak to bywa w przypadku materiałów edukacyjnych dla tego etapu nauczania, ale pełnowartościowe teksty literackie, do których tworzenia zaproszono znanych i cenionych autorów i autorki. Nauczycielki zauważały także, że materiały są po prostu ładne, co ma ogromne znaczenie dla dzieci w tym wieku.

Szczególnie wysoko oceniono opowiadania (m.in. „Było–nie ma–jest” Katarzyny Jackowskiej-Enemu, „Historia pewnej ulicy” Justyny Bednarek) jako utwory ciepłe, wzruszające i zrozumiałe dla siedmiolatków, które wprowadzają w odpowiedni nastrój – dzieci angażują się emocjonalnie w ich poznawanie, ale bez lęku czy poczucia zagubienia. W pakiecie nie brakuje też wysokowartościowych filmów, jak „Pamięć drobinek”, a także słuchowisk (również interaktywnych, z sugerowanymi pauzami na dyskusje klasowe, co aktywizuje nawet najbardziej nieśmiałyh uczniów i uczennice). Nauczyciele wskazują także, że dzieci w tym wieku świetnie rozumieją metaforyczne wykorzystanie kwiatów jako sposobu na niezapominanie, tym wyżej oceniając propozycje działań skoncentrowane wokół żonkila jako symbolu.

Akcja Żonkile dla licznych klas 1–3 w całej Polsce sprawdziła się jako atrakcyjne, interdyscyplinarne wzbogacenie treści zajęć, które w naturalny sposób wkomponowuje się w codzienną pracę szkoły. Ponadto zaangażowanie się w nią pozwala dzieciom na wspólnotę ważnych przeżyć, a pedagogom i pedagożkom na realizowanie wartości wychowawczyh, które umożliwiają formowanie nowego, empatycznego i aktywnego obywatelsko pokolenia.

Uproszczony szablon Żonkila

Uproszczony szablon Żonkila to materiał przygotowany z myślą o najmłodszych uczniach oraz osobach, które potrzebują prostszej formy pracy plastycznej. Ograniczona liczba elementów i czytelny kontur ułatwiają samodzielne wykonanie symbolu akcji, wspierając rozwijanie sprawności manualnych i poczucia sprawczości. Szablon może być wykorzystywany podczas zajęć lekcyjnych, warsztatów oraz szkolnych działań rocznicowych.

Koncepcja: Helena Czernek i Patrycja Komar
Projekt graficzny: Helena Czernek

Szablon żonkila
uproszczony

Opowiadania i towarzyszące im scenariusze lekcji

We współpracy z uznanymi autorkami i autorami literatury dziecięcej oraz cenionymi ilustratorkami i ilustratorami przygotowaliśmy opowiadania, które stanowią punkt wyjścia do rozmów z dziećmi o emocjach, relacjach i wartościach. Część tekstów — adresowanych do starszych uczennic i uczniów (8–9 lat) — wprowadza w tematykę II wojny światowej, pomagając zrozumieć wydarzenia z przeszłości w sposób bezpieczny i dostosowany do możliwości poznawczych dzieci. W publikacji znajdują się także utwory przeznaczone dla młodszych odbiorców (od 6 lat), które poprzez narrację osadzoną w baśniowych, metaforycznych realiach skłaniają do refleksji nad światem i postawami wobec innych.

Wszystkie opisane opowiadania dostępne są zarówno w formacie PDF, jak i w wersji audio — jako słuchowiska czytane przez Ambasadorów i Ambasadorki akcji Żonkile.

„Pamięć drobinek”

Opowiadanie

Scenariusz lekcji

Audiobook

Opowiadanie „Pamięć drobinek” autorstwa Zofii Staneckiej to subtelna, metaforyczna historia, która przenosi w magiczny świat leśnych istot, pełen wzajemnego wsparcia i gotowości do niesienia pomocy, a jednocześnie podejmuje temat pamięci i jej znaczenia w naszym życiu. Tekst może służyć jako punkt wyjścia do rozmów z dziećmi o tym, czym jest pamięć, dlaczego warto ją pielęgnować oraz w jaki sposób każdy i każda z nas może współtworzyć opowieść o świecie opartą na uważności, trosce i odpowiedzialności.

Tekst: Zofia Stanecka
Ilustracje: Aleksandra Artymowska
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

„Było-nie ma-jest”

Opowiadanie

Scenariusz lekcji

Audiobook

Opowiadanie „Było-nie ma-jest” autorstwa Katarzyny Jackowskiej-Enemu porusza trudny, a jednocześnie istotny temat przeżywania i radzenia sobie ze stratą. Wraz z bohaterką tekstu dzieci wyruszają w podróż po miejscach, czasach, odwiedzają osoby, które były, których już nie ma, a o których chcemy pamiętać, ucząc się wrażliwości, refleksji i znaczenia pamięci w codziennym życiu.

Tekst: Katarzyna Jackowska-Enemu
Ilustracje: Aleksandra Artymowska
Scenariusz lekcji: Alicja Balcerak

„Czelendź”

Opowiadanie

Czym jest odwaga? Czy trzeba być najsilniejszym, żeby się nie bać? A może odwaga to także troska, sprzeciw i działanie w zgodzie ze sobą? Opowiadanie „Czelendź” to historia Piotrka, jego siostry Hani i pewnego wyzwania, które kończy się zupełnie inaczej, niż przewidzieli uczestnicy.

Scenariusz lekcji

Tekst: Rafał Witek
Ilustracje: Aleksandra Artymowska
Scenariusz: Katarzyna Niewczas

Audiobook

„Strasznie Strasznie”

Opowiadanie

Opowiadanie „Strasznie Strasznie” autorstwa Pawła Beręsewicza to metaforyczna historia opowiadająca o relacji ojca i syna, których spokojne życie nagle zmienia się w pełną wyzwań i niepokoju codzienność. Tekst porusza tematy strachu, bliskości i miłości, pokazując, jak w trudnych sytuacjach można odnajdywać wsparcie i bezpieczeństwo w relacjach rodzinnych.

Scenariusz lekcji

Tekst: Paweł Beręsewicz
Ilustracje: Aleksandra Artymowska
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

Audiobook

„Historia pewnej ulicy”

Opowiadanie

Opowiadanie „Historia z pewnej ulicy” autorstwa Justyny Bednarek to poruszająca opowieść dla dzieci w wieku 8-9 lat, przybliżająca temat przyjaźni polsko-żydowskiej w czasie II wojny światowej. Tekst przedstawia losy mieszkańców ulicy Magnolii, ukazując wojenną traumę, rozłąkę dzieci oraz Zagładę w sposób przystępny i wrażliwy, unikając drastycznych opisów, a jednocześnie pozwalając na refleksję nad historią i wartościami takimi jak empatia, solidarność i odwaga.

Scenariusz lekcji

Tekst: Justyna Bednarek
Ilustracje: Ola Płocińska
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

Audiobook

„Z ust mi to wyjęła!”

Opowiadanie

Opowiadanie „Z ust mi to wyjęła” autorstwa Pawła Beręsewicza to bliska dziecięcym doświadczeniom historia o odwadze i odpowiedzialności za innych. Porusza temat stawania w obronie tych, którzy sami nie potrafią się obronić i bywają niesłusznie obarczani winą. Pokazuje także, jak trudno czasem sprzeciwić się grupie i powiedzieć głośno to, co podpowiada nam sumienie. Główny bohater, Natan, wie, co jest właściwe, ale dopiero uczy się, jak znaleźć w sobie odwagę, by stanąć po stronie prawdy.

Scenariusz lekcji

Audiobook

Opowiadanie może być cennym punktem wyjścia do rozmowy z uczniami o tym, czym jest odwaga, jak ją w sobie wzmacniać oraz dlaczego warto reagować, gdy komuś dzieje się krzywda.

Tekst: Paweł Beręsewicz

Ilustracje: Aleksandra Artymowska

Scenariusz lekcji: Katarzyna Niewczas

Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji

„Pamięć drobinek”

Film

Film animowany na podstawie opowiadania „Pamięć drobinek” Zofii Staneckiej przenosi nas w bajkowy świat, w którym żyją dobre duszki, opiekujące się lasem i wszystkimi stworzeniami, które go zamieszkują. Pewnego dnia, jeden z młodych opiekunów roślin i zwierząt, Maślak, ginie w niejasnych okolicznościach. Na poszukiwania wyrusza jego siostra, Borówka, na skrzydłach pomocnej Sowy. Baśniowa historia przybliży dzieciom tematy empatii, sprawiedliwości i straty.

Active Book

Reżyseria: Marta Ejchart i Dominika Struzik
Animacja: Anna Balcerak i Dominika Struzik
Scenariusz: Agnieszka Matan
Koncepcja Active Booka: Anna Zajda
Ilustracje Active Booka: Hi-Story

Active Book
Instrukcja

Prezentacja

Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla klas 4-6 szkoły podstawowej

Materiały zawarte w tym rozdziale przeznaczone są do pracy z uczniami klas 4-6 szkoły podstawowej. Zostały opracowane z myślą o rozwijających się umiejętnościach poznawczych dzieci w tym wieku, łącząc podejście emocjonalne z faktograficznym, co pozwala na głębsze zrozumienie trudnych tematów. Celem materiałów jest nie tylko przekazanie wiedzy o historii, ale także rozwijanie wartości obywatelskich, takich jak empatia, odpowiedzialność i solidarność. Dzięki różnorodnym formom — od opowiadań literackich po materiały audiowizualne — uczniowie mogą zbliżyć się do tematyki II wojny światowej i Zagłady w sposób bezpieczny, angażujący i dostosowany do ich wieku. Akcja Żonkile to także okazja do budowania tożsamości społecznej oraz włączenia dzieci w ogólnopolską inicjatywę, która stawia na walkę z wykluczeniem i dyskryminacją.

Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w klasach 4-6 szkoły podstawowej

W pracy z tą grupą wiekową proponujemy skoncentrować się na przekazywaniu podstawowej wiedzy o II wojnie światowej oraz na porządkowaniu informacji, z którymi uczniowie i uczennice stykają się już poprzez popkulturę i przekazy medialne. Celem jest stworzenie czytelnych ram historycznych, które staną się fundamentem do dalszej, pogłębionej edukacji. Na tym etapie nie wprowadzamy szczegółowej wiedzy dotyczącej Zagłady, jednak w sytuacji, gdy młodzi odbiorcy sami zadają pytania na ten temat, nie unikamy odpowiedzi, dostosowując je do ich możliwości poznawczych. Budując ogólny kontekst historyczny II wojny światowej, ograniczamy się do podstawowych faktów, uwzględniając także losy społeczności żydowskiej. Obejmują one wiedzę o życiu Żydów przed wojną — jego różnorodności i codzienności, wybuch wojny oraz stopniowy proces wykluczania różnych grup, a także pierwsze lata okupacji i realia życia pod okupacją.

Ważne jest, aby sięgać po historie, które będą dla dzieci angażujące i zrozumiałe, na przykład opowieści o ich rówieśnikach. Należy jednak dbać o to, by nie prowadziły one do nadmiernego utożsamiania się z bohaterami. Na tym etapie nie rekomendujemy także odwoływania się do analogii

ze współczesnością — porządkowanie wiedzy historycznej jest tu ważniejsze niż dodatkowy poziom refleksji. Przekazując informacje o wojnie, warto skupiać się na ogólnych faktach, unikając jednocześnie realistycznych, drastycznych opisów cierpienia.

Str. 6-8 z Zaleceń i wskazówek dotyczących edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady.

Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej

Na tym etapie nauczania spotykają się dwie strategie poznawcze: typowe dla dzieci podejście emocjonalne do poznawanych treści, którym pedagodzy i pedagogki muszą niezwykle umiejętnie zarządzać, oraz faktograficzne podejście klas starszych, które odzwierciedla wymagania stawiane tej grupie wiekowej w podstawie programowej.

Jednocześnie uczniowie i uczennice w klasach 4-6 są nadal wysoce podatni na wpływy wychowawcze, jest to zatem grupa wiekowa, w której kształcenie postaw obywatelskich, empatii, tolerancji, ma ogromne znaczenie. Liczni nauczyciele sięgali po materiały akcji Żonkile, bo chcieli pokazać uczniom konkretne przykłady odwagi i solidarności, a także budować tożsamość społeczną podopiecznych poprzez włączenie klasy w ogólnopolską akcję o profilu antydyskryminacyjnym. Co więcej, współdziałanie z Muzeum POLIN stało się dla nich kluczowym narzędziem do nauki o współczesnym świecie przez pryzmat historii.

Akcja Żonkile to nie tylko cenna inicjatywa wychowawcza, ale też wydarzenie, którego realizacja wpisuje się w kilka istotnych obszarów dydaktycznych obecnych w podstawach programowych różnych przedmiotów nauczania dla klas 4-6:

- Najczęściej wskazywano umiejętności rozwijane przez nauczycieli i nauczycielki **na lekcjach języka polskiego**, ponieważ materiały udanie służą do ćwiczenia analizy tekstu literackiego. Wysoko oceniono zawarte w nich opowiadania uznanych autorów literatury dla dzieci i młodzieży, m.in. opowiadanie „Prawdziwi przyjaciele” autorstwa Marcina Szczygielskiego.
- Z oczywistych przyczyn akcja Żonkile wpasowuje się także w cele programowe **lekcji historii**. Pozwala na ostrożne, wyważone wprowadzenie do tematyki II wojny światowej i Zagłady Żydów, często jako uzupełnienie opowieści o losach narodu polskiego pod okupacją.
- Rozwijanie umiejętności manualnych poprzez tworzenie symbolicznych żonkili (często z naciskiem na symbolikę koloru i formy) współgra z wytycznymi edukacyjnymi na **plastyce**, choć jest jednocześnie treningiem grafomotorycznym i jako taki wspiera staranną kaligrafię.

Ci, którzy skorzystali z tej oferty zajęciowej Muzeum POLIN, twierdzą, że to atrakcyjna przygoda edukacyjna, nawet jeśli nie da się jej w całości przypisać konkretnym przedmiotom szkolnym. W pakiecie dla tej grupy wiekowej zaproponowano na przykład filmy animowane, które znalazły uznanie osób nauczających i samej społeczności uczniowskiej, jak choćby materiał audiowizualny pt. „Było–nie ma–jest”. Nauczycielki podkreślają, że Nieliterackie teksty kultury przemawiają do tej grupy wiekowej szybciej niż tekst, jednak przystępność ta idzie w parze z wysoką jakością przekazu. Estetyczne karty pracy z elementami graficznymi wspierają kompetencje logiczne, bo wymagają wyciągania wniosków i analitycznej pracy z mapą, a nie tylko kolorowania. Akcja Żonkile pozwala też na rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i przeprowadzenie dyskusji o mechanizmach wykluczenia.

Nauczyciele i nauczycielki, którzy pracują z dziećmi na tym etapie edukacyjnym, czują ogromną odpowiedzialność za to, by nie strauumatyzować podopiecznych w wieku 10–12 lat. Dlatego proponowane materiały edukacyjne akcji są zaprojektowane jako bezpieczny łącznik między dziecięcą niewiedzą, od której zwykle zaczyna się spotkanie z akcją Żonkile, a trudną historią — prawdą o naszej wspólnej przeszłości.

Z dumą informujemy, że wśród wielu współdziałających z Muzeum POLIN pedagogów pojawiała się opinia, że są to najlepiej przygotowane materiały zewnętrzne, z jakich korzystali w ciągu roku szkolnego. Wielu z nich zauważało, że dla dzieci w tym wieku akcja Żonkile była tym momentem, w którym po raz pierwszy, choćby dzięki noszeniu żonkili na równi z dorosłymi, poczuły się częścią „dorosłej” społeczności pamięci.

To nie tylko zaznajamianie z prawdą historyczną, ale też konsekwentna propedeutyka patriotyzmu obywatelskiego, opartego na empatii, odpowiedzialności i sprzeciwie wobec wykluczenia.

Uproszczony szablon Żonkila

Szablon żonkila
uproszczony

Uproszczony szablon Żonkila to materiał przygotowany również z myślą o uczniach klas 4–6, którzy mogą samodzielnie wykonać symbol akcji. Prosta forma i wyraźny kontur umożliwiają łatwe wycinanie i składanie, rozwijając umiejętności manualne oraz precyzyjność. Szablon świetnie sprawdzi się na lekcjach, warsztatach czy szkolnych uroczystościach rocznicowych, pomagając uczniom w twórczy sposób zaangażować się w obchody akcji Żonkile.

Koncepcja: Helena Czernek i Patrycja Komar
Projekt graficzny: Helena Czernek

Opowiadania i towarzyszące im scenariusze lekcji

Przy współpracy z uznanymi autorkami i autorami literatury dziecięcej oraz uznanymi ilustratorkami, opracowaliśmy teksty, które stwarzają pretekst do rozmowy z dziećmi o emocjach i wartościach. Niektóre z nich odnoszą się do historii II wojny światowej. Pomagają one zrozumieć, co wydarzyło się w przeszłości, przybliżają ważną dla naszego kraju historię w sposób bezpieczny, dostosowany do możliwości poznawczych dzieci. Wśród opowiadań znajdują się także teksty, które przez opowieść zawieszoną we współczesności uczą o wartościach takich jak empatia, odwaga i przyjaźń.

Wszystkie poniżej opisane opowiadania są dostępne zarówno w formacie PDF, jak i w formie słuchowisk, czytanych przez znanych ambasadorów akcji Żonkile.

„Prawdziwi przyjaciele”

Opowiadanie

To historia Maćka i jego rodziny. Jest rok 1939. Maciek mieszka w Warszawie i bardzo lubi opowiadać straszne historie swojej przyjaciółce Jance. Ma wielu kolegów z podwórka: Henrysia, Fredka, Manusia i Ignasia. Pewnego dnia Maciek poznaje trudną w czasach wojny rodzinną tajemnicę.

Scenariusz lekcji

Tekst: Marcin Szczygielski
Ilustracje: Ola Płocińska
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

Audiobook

„Prezent”

Opowiadanie

Opowiadanie „Prezent” to historia o tym, czy i jak potrafimy przeciwstawić się grupie. Akcja rozgrywa się w dobrze znanym uczniom momencie przedświątecznych przygotowań, kiedy w klasie odbywa się losowanie osób, którym wręczy się drobny upominek. Bohaterka opowieści trafia podczas losowania na „dziwną”, w opinii rówieśników, Magdę. To z pozoru błahie wydarzenie staje się dla niej prawdziwym sprawdzianem empatii, wrażliwości i odwagi. „Prezent” w prosty, a zarazem wnikliwy sposób pokazuje mechanizmy rządzące relacjami w grupie rówieśniczej oraz to, jak łatwo ulec presji większości. To opowieść o sytuacji, która mogłaby wydarzyć się w każdej klasie i o małych gestach, które w rzeczywistości okazują się wielkimi aktami odwagi.

Scenariusz lekcji

Tekst: Grzegorz Uzdański
Ilustracje: Aleksandra Artymowska
Scenariusz: Katarzyna Niewczas

Audiobook

„Szufłada”

Opowiadanie

Scenariusz lekcji

Audiobook

Bronek musi przeprowadzić się ze swojego mieszkania na ulicy Złotej i zamieszkać z całą rodziną na ulicy Gęsiej, na której wszystko jest obce i inne. Opowiadanie „Szufłada” pomaga spotkać się z dyskomfortem, który niesie ze sobą zmiana, z tęsknotą za miejscem, które było nam bliskie i ważne oraz z pracą związaną z oswojeniem nowej rzeczywistości.

Tekst: Zuzanna Orlińska
Ilustracje: Aleksandra Artymowska
Scenariusz lekcji: Alicja Balcerak

„Takich dwóch jak nas trzech”

Opowiadanie

Scenariusz lekcji

Audiobook

Kamienica, w której mieszka bohaterka opowiadania, nie jest specjalnie reprezentacyjna — „sterczy spomiędzy drzew jakaś taka brzydka i ponura”, a pradiadek nie pozwala z tym nic zrobić. W tekście Katarzyny Ryrych odkrywamy wyjątkową historię przyjaźni trzech chłopców oraz wartość, jaką niesie pamięć.

Tekst: Katarzyna Ryrych
Ilustracje: Ola Płocińska
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji

Filmy edukacyjne stanowią atrakcyjny materiał dla uczniów klas 4–6 szkoły podstawowej, ponieważ łączą różnorodne środki wyrazu: obraz, dźwięk i narrację, co pozwala na łatwiejsze przyswajanie informacji. Dynamiczna forma angażuje uczniów, przyciągając ich uwagę i zachęcając do aktywnego uczestnictwa w procesie nauki. Dodatkowo, nasze filmy zostały uzupełnione o scenariusze lekcji, które pomagają w pełni wykorzystać ich potencjał edukacyjny. W sposób bezpieczny i przystępny wprowadzają młodych widzów w temat II wojny światowej i Zagłady, umożliwiając zrozumienie trudnych kwestii historycznych.

„Będę pisać”

Film

Scenariusz lekcji

Film „Będę pisać” opowiada historię dwójki żydowskich nastolatków. Ich losy poznaje współczesna dziewczyna z Muranowa, której telefon nawiedza duch z przeszłości. Wspólnie z nią przenosimy się do dawnej Warszawy. Obserwujemy codzienne życie bohaterów przed wojną i po jej wybuchu. Jesteśmy świadkami utworzenia getta, przygotowań do powstania i w końcu jego wybuchu. Śledząc losy bohaterów, poznajemy

ich sposoby na przetrwanie. To historia, która się nie wydarzyła, ale... mogła się wydarzyć setki razy.

Scenariusz i reżyseria: Marta Ejchart i Artur Mikulski

Koncepcja graficzna: Artur Mikulski

Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

„Było-nie ma-jest”

Film

Scenariusz lekcji

Animacja o trudnym i ważnym temacie przeżywania i radzenia sobie ze stratą. Wraz z bohaterką Krysią odbywamy podróż po miejscach, czasach, które były, których nie ma, a chcemy o nich pamiętać. Film na podstawie opowiadania „Było-nie ma-jest” Katarzyny Jackowskiej-Enemu.

Reżyseria: Łukasz Kamil Kamiński i Karina Paciorkowska

Scenariusz: Agnieszka Matan

Scenariusz lekcji: Alicja Balcerak

Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla klas 7-8 szkoły podstawowej

Materiały zawarte w tym rozdziale przeznaczone są do pracy z uczniami klas 7-8 szkoły podstawowej. Zostały opracowane z myślą o rozwiniętych umiejętnościach poznawczych młodzieży w tym wieku, łącząc podejście emocjonalne z faktograficznym, co umożliwia głębsze zrozumienie trudnych tematów związanych z historią II wojny światowej i Zagłady. Celem tych materiałów jest nie tylko przekazanie wiedzy o przeszłości, ale także rozwijanie wartości obywatelskich – odpowiedzialności, empatii i solidarności. Dzięki różnorodnym formom, takim jak filmy dokumentalne, materiały audiowizualne i inne teksty kultury, uczniowie mają okazję poznać historie zwykłych ludzi, co pozwala im lepiej zrozumieć skomplikowane procesy historyczne i moralne dylematy. Akcja Żonkile to także okazja do budowania świadomości społecznej i włączenia młodzieży w ogólnopolską inicjatywę, której celem jest walka z wykluczeniem i dyskryminacją.

Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w klasach 7-8 szkoły podstawowej

W pracy z tą grupą wiekową szczególnie istotne jest pogłębianie wiedzy historycznej na temat II wojny światowej. Młodzież osiąga już poziom dojrzałości, który pozwala jej mierzyć się z opisem realiów wojny, jej mechanizmów i konsekwencji. Zalecamy omawianie wydarzeń historycznych przede wszystkim przez pryzmat losów wspólnot żydowskich oraz pojedynczych osób, co umożliwia lepsze zrozumienie skali i znaczenia procesów historycznych.

Jednocześnie nadal przestrzegamy przed przekazywaniem szczegółowej wiedzy dotyczącej masowych mordów oraz drastycznych opisów okrucieństwa. Do ukończenia 16. roku życia nie rekomendujemy omawiania z detalami sposobów przeprowadzania Zagłady ani innych treści, których emocjonalny ciężar może okazać się dla nastolatków zbyt trudny do udźwignięcia.

Kluczowe jest także budowanie z uczniami i uczennicami relacji opartej na zaufaniu i poczuciu bezpieczeństwa. Warto zaciekać ich tematem, okazywać wsparcie oraz zachęcać do zadawania pytań i samodzielnej eksploracji („każde pytanie jest dobre”). Należy unikać oceniania i za-wstydzania, które w tym wieku są szczególnie dotkliwe i mogą skutecznie zniechęcić młodych ludzi do dalszego zaangażowania w temat.

Str. 8-11 z Zaleceń i wskazówek dotyczących edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady.

Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej

W tych oddziałach szkolnych nauczycielki i nauczyciele operują już na konkretach historycznych, analizie źródeł popularnonaukowych i takich dylematach ideologicznych, które okazują się prawdziwym wyzwaniem dla nastolatków i nastolatek. Potrzebują oni i przewodnictwa po bolesnej historii mniejszości żydowskiej, i przekonania o samodzielności w formułowaniu rozpoznaw moralnych. Przy tym ich motywacja do nauki powoli staje się zależna od egzaminów końcowych — tym trudniej zainteresować klasę zagadnieniami wyraźnie wykraczającymi poza treści obowiązkowe. Jednocześnie ta grupa wiekowa ma naturalną tendencję do roztrząsania konfliktów wartości, rzucania wyzwań autorytetom, poszukiwania własnych zasad postępowania.

Etap 7-8 jest bardzo wymagający i wobec osób prowadzących zajęcia, i wobec ich uczestników — odrzuca się tu materiały zbyt proste, szukając takich, które pozwolą na trudną, ale ważną dyskusję o kondycji etycznej człowieka postawionego w obliczu ważkich wyborów. Pedagodzy i pedagodżki wybierający współpracę z Muzeum POLIN w ramach akcji Żonkile deklarują, że dążą do rozbudzenia w społeczności uczniowskiej czegoś, co w dyskursie etycznym nazywa się odpowiedzialnością świadka: chodzi o uświadomienie uczniom, że przebieg przyszłej wielkiej historii ma bezpośredni związek z teraźniejszymi wyborami jednostek. Chcą spro-wokować nastolatków do myślenia o sprawach ostatecznych i trudnych wyborach, na przykład pomiędzy życiem a godnością.

Dla nauczycieli i nauczycielek najstarszych klas szkoły podstawowej akcja Żonkile jest bezpośrednim wsparciem w realizacji podstaw programowych poszczególnych przedmiotów, a także konkretnych wymagań egzaminacyjnych:

- **Historia:** to tu realizuje się tematy dotyczące II wojny światowej, okupacji ziem polskich, Zagłady Żydów oraz zróżnicowanych postaw społeczeństwa polskiego wobec Zagłady. Historycy i historyczki angażują się tym chętniej, że realizacja materiałów zwykle przypada na czas, gdy w programie pojawia się II wojna światowa. Materiały są

dla nich wartościową pomocą metodyczną, która przedstawia wiedzę w sposób nieoczywisty i jednocześnie efektywny.

- **Język polski:** podczas zajęć analizuje się literaturę faktu i utwory literackie poruszające bolesną tematykę wojenną. Polonistki i poloniści wykorzystują materiały do nauki argumentacji i redagowania rozprawki, co jest przydatne w kontekście przygotowań do egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego.
- **Wiedza o społeczeństwie:** dzięki scenariuszom akcji Żonkile prowadzi się dyskusje o prawach człowieka, mechanizmach nienawiści, tolerancji i roli pamięci zbiorowej w budowaniu społeczeństwa demokratycznego.
- **Religia i etyka:** materiały umożliwiają też rozważania nad wartościami i nad wyborami moralnymi w sytuacjach granicznych oraz postawą „Sprawiedliwych”.

Osoby korzystające z tych zasobów doceniają możliwość omówienia z uczniami i uczennicami pogłębionych reportaży i innych tekstów kultury opartych na faktach, również tych Nieliterackich. Warto tu wymienić chociażby relacje Marka Edelmana, fragmenty tekstów Hanny Krall i ich adaptacje audiowizualne. Inne wysoko oceniane filmy dokumentalne i edukacyjne to np. „Muranów – Dzielnica Północna”.

Nie jest niespodzianką, że przemyślana nowoczesna forma, taka jak animacja dokumentalna, przemawia do dzisiejszych nastolatków skuteczniej niż tradycyjny wykład. Nauczyciele i nauczycielki często chwalą materiały skupione na losach nie wybitnych bohaterów, lecz zwykłej ludności cywilnej, pozwalające uczennicom i uczniom utożsamić się z rówieśnikami z przeszłości. Te tzw. „małe narracje” to sedno solidarności społecznej i nabywania poczucia sprawstwa.

Przekonują się także, że materiały Muzeum POLIN traktują młodzież poważnie, są pozbawione czczego infantylizmu, ale też patosu. To też nie bez znaczenia, że dają osobom nauczającym narzędzia merytorycznie zaawansowane, pomocne w odpowiadaniu na trudne, czasem prowokacyjne pytania uczniów o naturę zła czy postawy Polaków w trakcie II wojny światowej.

W ostatnich latach pojawiają się również głosy, że akcja Żonkile pomaga uczniom zrozumieć współczesne konflikty i mechanizmy wykluczenia poprzez analogię historyczną. To wielkie powołanie pedagogiki XXI wieku, by pielęgnować pamięć o przeszłości i kształtować postawy obywatelskie w obliczu rozmaitych kryzysów, konfliktów i innych wyzwań moralnych współczesności. Materiały akcji Żonkile dają nadzieję na to, że pielęgnowanie wśród młodych ludzi takich wartości jak wolność, pamięć, szacunek, empatia przyniesie nam lepsze jutro.

Szablon Żonkila

Szablon żonkila

Szablon Żonkila to materiał, który może być wykorzystany w pracy edukacyjnej w klasach 7–8. Jest to narzędzie łączące aspekt plastyczny z głębokim wymiarem symbolicznym, umożliwiając uczniom zaangażowanie w temat pamięci, historii oraz wartości takich jak solidarność czy odpowiedzialność społeczna. W ramach zajęć uczniowie mogą tworzyć własne wersje żonkila, a gotowe symbole mogą być rozdawane w szkole, np. na lekcjach czy podczas uroczystości rocznicowych.

Uproszczony szablon Żonkila

Szablon żonkila uproszczony

W pracy z uczniami klas 7–8 szkoły podstawowej, uproszczony szablon Żonkila może okazać się bardziej odpowiedni, zwłaszcza, gdy zależy nam na szybkim i efektywnym zaangażowaniu młodzieży. Choć w ofercie dostępny jest również bardziej rozbudowany szablon, uproszczona wersja jest łatwiejsza do wykonania, co sprawia, że jest to idealny wybór, jeśli czas na zajęciach jest ograniczony. Prostsza forma pozwala uczniom skupić się na symbolice i przesłaniu akcji Żonkile, zamiast na skomplikowanej technice wykonania. To także doskonała okazja, by szybko wprowadzić temat pamięci i wartości społecznych, zachowując przy tym atrakcyjność i zaangażowanie w proces twórczy.

Koncepcja: Helena Czernek i Patrycja Komar

Projekt graficzny: Helena Czernek

Wystawa plakatowa. Dodajemy odwagi

Wystawa plakatowa A4

Wystawa plakatowa A3

Plakaty przedstawiające sylwetki bohaterów i bohaterek związanych z II wojną światową oraz powstaniem w getcie warszawskim stanowią punkt wyjścia do głębszej refleksji nad odwagą, solidarnością i historią. Dzięki pracy z plakatami uczniowie mają możliwość zgłębiania biografii ważnych postaci, a także rozwijania umiejętności współpracy i analizy źródeł historycznych. Wystawa może być również uzupełnieniem lekcji, pozwalając na stworzenie interaktywnego elementu w przestrzeni szkoły, który angażuje całą społeczność w upamiętnienie wydarzeń z historii.

Koncepcja: Justyna Suchecka

Ilustracje: Ola Szmida

Scenariusz lekcji: Alicja Balcerak

Scenariusz lekcji

Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji

Filmy edukacyjne stanowią skuteczne narzędzie w pracy z uczniami klas 7–8 szkoły podstawowej, łącząc obraz, dźwięk i narrację, co ułatwia przyswajanie trudnych tematów historycznych. Nasze produkcje wykorzystują różne rodzaje filmowe — od operowania elementami filmów dokumentalnych, po animację; sięgają po dynamiczny montaż obrazu, co pomaga w pozyskaniu uwagi młodych widzów. Dzięki tym różnorodnym formom przekazu filmy są nie tylko angażujące, ale i edukacyjnie przydatne. Zostały one wzbogacone o scenariusze lekcji, które pomagają w pełni wykorzystać ich potencjał edukacyjny. W sposób bezpieczny i przystępny wprowadzają młodzież w temat II wojny światowej i Zagłady, koncentrując się na losach wspólnot żydowskich oraz indywidualnych bohaterów, co pozwala lepiej zrozumieć skalę i konsekwencje procesów historycznych.

Unikając drastycznych szczegółów, dbamy o emocjonalne bezpieczeństwo uczniów, zachęcając ich do zadawania pytań i samodzielnego zgłębiania tematu. Nasze filmy wspierają rozwój umiejętności krytycznego myślenia, pomagając młodzieży zrozumieć współczesne dylematy moralne i kształtować świadome postawy obywatelskie.

„Muranów – Dzielnica Północna”

Film

Scenariusz lekcji

Film „Muranów – Dzielnica Północna” to opowieść o żydowskiej historii dzielnicy Muranów w Warszawie. Narratorka Ala, młoda warszawska Żydówka, zabiera widzów w multimedialną podróż przez różne miejsca dzielnicy, opowiadając jej najważniejsze historie z okresu kilku ostatnich wieków. Film jest zrealizowany w stylistyce „youtuberskiej” i zawiera dodatkowo animacje, obrazy, grafiki, filmy i fotografie archiwalne.

Reżyseria: Łukasz Kamil Kamiński
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

„Nie było żadnej nadziei”

Film

Scenariusz lekcji

Film o powstaniu w getcie warszawskim składa się z trzech spójnych części. Pierwsza przedstawia sytuację Żydów w przedwojennej stolicy oraz historię getta warszawskiego do momentu wybuchu powstania. Czyni to przy użyciu niepublikowanych wcześniej archiwalnych zdjęć i filmów z Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, Shoah Foundation i Filmoteki Narodowej — Instytutu Audiowizualnego.

Reżyseria: Kama Veymont
Animacja: Łukasz Rusinek

„Zdażyć przed Panem Bogiem”

Film

Scenariusz lekcji

Narracja filmu rozgrywa się na trzech płaszczyznach czasowych — w czasie II wojny światowej, kiedy to poznajemy losy młodego Edelmana: gońca szpitalnego, członka komendy Żydowskiej Organizacji Bojowej, ostatniego przywódcy powstania w getcie warszawskim; w latach 60. XX wieku podczas rozwijania się jego kariery lekarskiej w Łodzi; wreszcie w latach 70. XX wieku — w czasie rozmów pomiędzy bohaterem a Hanną Krall, opisanych w reportażu. Poszukiwanie odpowiedzi na najważniejsze pytania stawiane nam zarówno przez Reporterkę, jak i samego Edelmana jest spoiwem poszczególnych wątków opowieści. Podobnie jak czerwona nić...

Koncepcja: Hi-Story

Reżyseria: Artur Mikulski

Scenariusz: Agnieszka Matan

Scenariusz lekcji: Katarzyna Niewczas

Materiały edukacyjne do akcji Żonkile dla szkół ponadpodstawowych

Materiały zawarte w tym rozdziale przeznaczone są do pracy z uczniami szkół ponadpodstawowych, którzy osiągnęli już dojrzałość poznawczą, pozwalającą im na mierzenie się z pełnym zakresem wiedzy o II wojnie światowej i Zagładzie. W pracy z tą grupą wiekową zalecamy szczegółowe podejście do historii Zagłady, w tym zagadnień związanych z obozami koncentracyjnymi i obozami zagłady. Dzięki zastosowaniu różnorodnych form, takich jak filmy dokumentalne, materiały audiowizualne oraz inne teksty kultury, uczniowie mają możliwość zgłębienia zarówno faktów historycznych, jak i moralnych dylematów, które stanowią kontekst dla tych wydarzeń.

Rekomendacje dotyczące nauczania o II wojnie światowej i Zagładzie w szkołach ponadpodstawowych

W pracy z tą grupą wiekową zalecamy nauczanie o Zagładzie w pełnym zakresie chronologicznym i rzeczowym, obejmującym także zagadnienia związane z masową śmiercią. Młodzież osiąga poziom dojrzałości, który – przy odpowiednim wsparciu – pozwala na mierzenie się z wiedzą o mechanizmach Zagłady, w tym funkcjonowaniu obozów koncentracyjnych i obozów zagłady. O ile pozwala na to dojrzałość emocjonalna danej grupy, możliwe jest także rozważenie wspólnej wizyty w miejscu pamięci. Na tym etapie rekomendujemy również poszukiwanie powiązań między przeszłością a teraźniejszością.

Tematy związane z Zagładą należy wprowadzać stopniowo, zaczynając od tych mniej obciążających emocjonalnie, uważnie obserwując reakcje uczniów i uczennic oraz identyfikując osoby wymagające większego wsparcia. Edukator powinien być gotowy na rozmowy dotyczące trudnych zagadnień, takich jak postawy Polaków wobec Żydów w czasie Zagłady, unikając uogólnień i odwołując się do konkretnych, zróżnicowanych przykładów oraz rzetelnych źródeł. Ważne jest stworzenie przestrzeni do swobodnej wymiany opinii w atmosferze wzajemnego szacunku, przy jednoczesnym unikaniu polityzacji tematu.

Nauczanie o II wojnie światowej i Zagładzie wiąże się z dużym obciążeniem emocjonalnym i może wywoływać różnorodne reakcje, w tym obronne, takie jak śmiech czy komentarze pozornie nieadekwatne do powagi tematu. Należy pamiętać, że doprowadzanie młodzieży do skrajnych emocji — jak silny lęk czy płacz — blokuje procesy poznawcze i nie sprzyja uczeniu się. Z tego powodu nie rekomendujemy rekonstrukcji, inscenizacji ani ćwiczeń symulacyjnych, odtwarzających sytuacje wojenne, ponieważ mogą one prowadzić do nadmiernego utożsamienia się z odgrywanymi postaciami i nie pomagają w realizacji celów edukacyjnych.

Zalecenia

Str. 12-15 z Zaleceń i wskazówek dotyczących edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady.

Perspektywa nauczycielska: jak materiały akcji Żonkile wspierają realizację podstawy programowej

W szkołach ponadpodstawowych akcja Żonkile nie jest już tylko kreatywnym upamiętnianiem przeszłości, lecz staje się intelektualnym wyzwaniem. Nauczyciele i nauczycielki pracujący z tą grupą wiekową coraz rzadziej robią papierowe kwiaty — choć symbol żonkila nadal jest obecny w trakcie zajęć, a coraz częściej organizują seminaria, debaty i projekty badawcze, traktując materiały Muzeum POLIN jako punkt wyjścia do dojrzałego dialogu o historii i współczesności. Wysiłek pedagogiczny ma prowadzić do przeciwdziałania obojętności. Hasło: „Łączy nas pamięć” przyświeca walce z ksenofobią i nienawiścią.

Osoby pracujące w szkołach średnich chcą wykorzystać historię getta jako studium przypadku do rozmowy o manipulacji, propagandzie i mechanizmach wykluczania, źródłach zła, a materiały edukacyjne Muzeum POLIN im to umożliwiają. Dzięki nim można wzmacniać dojrzałe, empatyczne postawy, które utrwalają się poprzez obcowanie z historiami o tragediach cywilów — nie tylko o walce zbrojnej, ale też o codziennym przetrwaniu, co pobudza emocjonalnie młodzież w wieku 15-19 lat, czyli osoby świadome skali dzisiejszych konfliktów i napięć międzynarodowych.

Nauczyciele i nauczycielki szkół ponadpodstawowych wykorzystują akcję Żonkile do realizacji zaawansowanych celów kształcenia, które wyraźnie korelują z przygotowaniem do egzaminów maturalnych:

- **Historia** (zakres podstawowy i rozszerzony): drobiazgowo omówienie Holokaustu, oporu w gettach (nie tylko warszawskim), struktury konspiracji żydowskiej (ŻOB, ŻZW) oraz nieoczywistych relacji polsko-żydowskich.

- **Język polski:** analiza tekstów wskazywanych w kanonie lektur jako obowiązkowe, w tym „Zdążyć przed Panem Bogiem” Hanny Krall i poezji Czesława Miłosza – „Campo di Fiori”; dodatkowo nauka interpretacji nieliterackich tekstów kultury (filmy, reportaże).
- **HiT (historia i teraźniejszość) / WOS (wiedza o społeczeństwie):** analiza mechanizmów działania państw totalitarnych, propagandy; problematyka wykluczenia społecznego oraz praw człowieka.
- **Etyka i filozofia:** dyskusje o dylematach moralnych, postawach świadków oraz o „banalności zła”.

Dla młodzieży i młodych dorosłych na tym etapie edukacyjnym nauczycielki wybierają treści trudne i skłaniające do refleksji skoncentrowanych wokół utraty, świadectwa i pamięci jako wartości społecznej. Wśród reportaży wideo i filmów dokumentalnych, które są związane z tymi fenomenami, największą popularnością cieszy się krótka adaptacja „Zdążyć przed Panem Bogiem” oraz materiały oparte na cywilnych relacjach z getta (np. „Muranów – Dzielnica Północna”). Nauczyciele wysoko sobie cenią scenariusze zajęć z załączonymi pamiątkami historycznymi: zdjęciami archiwalnymi, mapami getta i fragmentami autentycznych dzienników (np. z Archiwum Ringelbluma). Wyrażają też zainteresowanie formami audio, które uczniowie mogą odsłuchać samodzielnie, przygotowując się do dyskusji w klasie i pogłębiając umiejętność uważnego słuchania.

Współdziałanie z Muzeum POLIN to dla wielu nauczycielek i nauczycieli walka z obojętnością. Często dzielą się z nami refleksją, że akcja pomaga przełamać utrwalone, uproszczone schematy myślenia o powstaniu w getcie i postawach ludzi w sytuacjach granicznych. Młodzież czuje się traktowana poważnie, jak dorośli odbiorcy bolesnej, niełatwej prawdy, pozbawionej infantyilizacji przekazu, a przedłożone materiały stają się punktem wyjścia do rozmów o współczesnych konfliktach, uchodźctwie i mowie nienawiści. Pozwalają one wkroczyć w dorosłe społeczeństwo świadomie i empatycznie, bez powielania dyskryminujących klisz, z szacunkiem dla doświadczeń przeszłych pokoleń.

Szablon Żonkila

Szablon żonkila

Szablon Żonkila to materiał, który może być wykorzystany w pracy edukacyjnej w szkołach ponadpodstawowych. Jest to narzędzie łączące aspekt plastyczny z głębokim wymiarem symbolicznym, umożliwiając uczniom zaangażowanie w temat pamięci, historii oraz wartości takich jak solidarność czy odpowiedzialność społeczna. W ramach zajęć uczniowie mogą tworzyć własne wersje żonkila, a gotowe symbole mogą być rozdawane w szkole, np. na lekcjach czy podczas uroczystości rocznicowych.

Uproszczony szablon Żonkila

Szablon żonkila
uproszczony

W pracy z uczniami szkół ponadpodstawowych, uproszczony szablon Żonkila może okazać się bardziej odpowiedni, zwłaszcza, gdy zależy nam na szybkim i efektywnym zaangażowaniu młodzieży. Choć w ofercie dostępny jest również bardziej rozbudowany szablon, uproszczona wersja jest łatwiejsza do wykonania, co sprawia, że jest to idealny wybór, jeśli czas na zajęciach jest ograniczony. Prostsza forma pozwala uczniom skupić się na symbolice i przesłaniu akcji Żonkile, zamiast na skomplikowanej technice wykonania. To także doskonała okazja, by szybko wprowadzić temat pamięci i wartości społecznych, zachowując przy tym atrakcyjność i zaangażowanie w proces twórczy.

Koncepcja: Helena Czernek i Patrycja Komar

Projekt graficzny: Helena Czernek

Wystawa plakatowa. Dodajemy odwagi

Wystawa plakatowa
A4

Plakaty przedstawiające sylwetki bohaterów i bohaterek związanych z II wojną światową oraz powstaniem w getcie warszawskim stanowią punkt wyjścia do głębszej refleksji nad odwagą, solidarnością i historią. Dzięki pracy z plakatami uczniowie mają możliwość zgłębiania biografii ważnych postaci, a także rozwijania umiejętności współpracy i analizy źródeł historycznych. Wystawa może być również uzupełnieniem lekcji, pozwalając na stworzenie interaktywnego elementu w przestrzeni szkoły, który angażuje całą społeczność w upamiętnienie wydarzeń z historii.

Koncepcja: Justyna Suchecka

Ilustracje: Ola Szmida

Scenariusz lekcji: Alicja Balcerak

Wystawa plakatowa
A3

Scenariusz lekcji

Filmy i towarzyszące im scenariusze lekcji

Filmy edukacyjne stanowią skuteczne narzędzie w pracy z uczniami szkoły ponadpodstawowej, łącząc obraz, dźwięk i narrację, co ułatwia przyswajanie trudnych tematów historycznych. Nasze filmy wykorzystują różne rodzaje filmowe — od operowania elementami filmów dokumentalnych, po animację; sięgają po dynamiczny montaż materiału filmowego, co pomaga skutecznie przyciągać uwagę młodych widzów. Dzięki tym różnorodnym formom przekazu filmy są nie tylko angażujące, ale i edukacyjnie przydatne. Zostały one wzbogacone o scenariusze lekcji, które pomagają w pełni wykorzystać ich potencjał edukacyjny. W sposób bezpieczny i przystępny wprowadzają młodzież w temat II wojny światowej i Zagłady, koncentrując się na losach wspólnot żydowskich oraz indywidualnych bohaterów, co pozwala lepiej zrozumieć skalę i konsekwencje

procesów historycznych. Unikając drastycznych szczegółów, dbamy o emocjonalne bezpieczeństwo uczniów, zachęcając do zadawania pytań i samodzielnego zgłębiania tematu. Nasze filmy wspierają rozwój umiejętności krytycznego myślenia, pomagając młodzieży zrozumieć współczesne dylematy moralne i kształtować świadome postawy obywatelskie.

„Muranów – Dzielnica Północna”

Film

Scenariusz lekcji

Film „Muranów – Dzielnica Północna” to opowieść o żydowskiej historii dzielnicy Muranów w Warszawie. Narratorka Ala, młoda warszawska Żydówka, zabiera widzów w multimedialną podróż przez różne miejsca dzielnicy, opowiadając jej najważniejsze historie z okresu kilku ostatnich wieków. Film jest zrealizowany w stylistyce „youtuberskiej” i zawiera dodatkowo animacje, obrazy, grafiki, filmy i fotografie archiwalne.

Reżyseria: Łukasz Kamil Kamiński
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

„Nie było żadnej nadziei”

Film

Scenariusz lekcji

Film o powstaniu w getcie warszawskim składa się z trzech spójnych części. Pierwsza przedstawia sytuację Żydów w przedwojennej stolicy oraz historię getta warszawskiego do momentu wybuchu powstania przy użyciu niepublikowanych wcześniej archiwalnych zdjęć i filmów z Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, Shoah Foundation i Filmoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego.

Reżyseria: Kama Veymont
Animacja: Łukasz Rusinek

„Zdażyć przed Panem Bogiem”

Film

Scenariusz lekcji

Narracja filmu rozgrywa się na trzech płaszczyznach czasowych – w czasie II wojny światowej, kiedy to poznamy losy młodego Edelmana: gońca szpitalnego, członka komendy Żydowskiej Organizacji Bojowej, ostatniego przywódcy powstania w getcie warszawskim; w latach 60. XX wieku, podczas rozwijania się jego kariery lekarskiej w Łodzi, i wreszcie w latach 70. XX wieku – w czasie rozmów pomiędzy bohaterem a Hanną Krall, opisanych w reportażu. Poszukiwanie odpowiedzi na najważniejsze pytania stawiane nam zarówno przez Reporterkę, jak i samego Edelmana jest spoiwem poszczególnych wątków opowieści. Podobnie jak czerwona nić...

Koncepcja: Hi-Story
Reżyseria: Artur Mikulski
Scenariusz: Agnieszka Matan
Scenariusz lekcji: Katarzyna Niewczas

Materiały dostępne

Dbamy o to, aby materiały edukacyjne towarzyszące akcji Żonkile były jak najbardziej dostępne. Do wszystkich materiałów przygotowujemy scenariusze dostosowane do czytników ekranu, tworzymy opracowania odpowiadające na różnorodne potrzeby odbiorców i odbiorczyń oraz konsekwentnie rozwijamy ten obszar naszych działań. Organizujemy także webinar poświęcony materiałom dostępnym, podczas którego dzielimy się praktycznymi wskazówkami dotyczącymi pracy z przygotowanymi materiałami.

W tym rozdziale prezentujemy materiały, którymi od 2020 roku sukcesywnie rozszerzamy repertuar dostępnych narzędzi edukacyjnych. Co roku coraz większa liczba placówek pracujących z osobami z niepełnościami włącza się w akcję Żonkile, dlatego z myślą o nich przygotowaliśmy różnorodne materiały i opracowania, m.in. adaptacje opowiadań w tekście łatwym do czytania i rozumienia – ETR (easy to read text) oraz uproszczony szablon Żonkila.

Uproszczony szablon Żonkila

Szablon żonkila
uproszczony

Instrukcja w ETR

To materiał stworzony m.in. z myślą o pracy z młodszymi odbiorcami i osobami, dla których prosta forma szablonu jest bardziej dostępna. Uproszczony szablon pozwala zaangażować uczestników w tworzenie własnych żonkili, skupiając uwagę przede wszystkim na symbolice pamięci i solidarności, bez konieczności wykonywania skomplikowanych elementów plastycznych.

Instrukcja przygotowania uproszczonego żonkila jest również dostępna w tekście łatwym do czytania i rozumienia (ETR).

Filmy z audiodeskrypcją

Większość materiałów filmowych przygotowywanych w ramach akcji Żonkile jest dostępna w wersji z audiodeskrypcją, czyli w formie dostosowanej do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących.

„Pamięć drobinek”

Film
z audiodeskrypcją

Reżyseria: Marta Ejchart i Dominika Struzik
Animacja: Anna Balcerak i Dominika Struzik
Scenariusz: Agnieszka Matan
Koncepcja Active Booka: Anna Zajda
Ilustracje Active Booka: Hi-Story

Opis filmu

„Było-nie ma-jest”

Film
z audiodeskrypcją

Reżyseria: Łukasz Kamil Kamiński i Karina Paciorkowska
Scenariusz: Agnieszka Matan
Scenariusz lekcji: Alicja Balcerak

[Opis filmu](#)

„Będę pisać”

Film
z audiodeskrypcją

Scenariusz i reżyseria: Marta Ejchart i Artur Mikulski
Koncepcja graficzna: Artur Mikulski
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

[Opis filmu](#)

„Muranów – Dzielnica Północna”

Film
z audiodeskrypcją

Reżyseria: Łukasz Kamil Kamiński
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

[Opis filmu](#)

„Zdażyć przed Panem Bogiem

Film
z audiodeskrypcją

Koncepcja: Hi-Story
Reżyseria: Artur Mikulski
Scenariusz: Agnieszka Matan
Scenariusz lekcji: Katarzyna Niewczas

[Opis filmu](#)

Filmy z tłumaczeniem na PJM

W tym miejscu prezentujemy filmy edukacyjne przygotowane w ramach akcji Żonkile z tłumaczeniem na Polski Język Migowy (PJM). Dbamy o to, aby materiały tworzone z myślą o upamiętnieniu rocznicy powstania w getcie warszawskim były dostępne także dla osób głuchych i posługujących się PJM.

„Nie było żadnej nadziei”

Film z tłumaczeniem
na PJM

Reżyseria: Kama Veymont
Animacja: Łukasz Rusinek

[Opis filmu](#)

„Muranów – Dzielnica Północna”

Film z tłumaczeniem
na PJM

Reżyseria: Łukasz Kamil Kamiński
Scenariusz lekcji: Elżbieta Grab

Opis filmu

„Zdażyć przed Panem Bogiem”

Film z tłumaczeniem
na PJM

Koncepcja: Hi-Story
Reżyseria: Artur Mikulski
Scenariusz: Agnieszka Matan
Scenariusz lekcji: Katarzyna Niewczas

Opis filmu

Adaptacje opowiadań w ETR

Dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz ze spektrum autyzmu przygotowaliśmy adaptacje opowiadań Pawła Beręsewicza „Strasznie, strasznie” oraz Marcina Szczygielskiego „Prawdziwi przyjaciele” w tekście łatwym do czytania i rozumienia (ETR), wraz ze scenariuszami lekcji i kartami pracy.

Poruszanie treści związanych z II wojną światową oraz Zagładą w pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną wymaga szczególnej uwagi i wrażliwości, dlatego zadaliśmy o to, aby materiały były dostosowane do wieku i możliwości percepcyjnych odbiorców i odbiorczyń oraz opatrzone komentarzem wspierającym osoby prowadzące zajęcia.

Adaptacja opowiadania „Strasznie, strasznie” Pawła Beręsewicza:

Adaptacje
opowiadań w ETR

Adaptacja: Patrycja Komar
Ilustracje: Karolina Witowska

Scenariusz lekcji
w ETR

Adaptacja opowiadania „Prawdziwi przyjaciele” Marcina Szczygielskiego

*Adaptacje
opowiadań w ETR*

Adaptacja: Patrycja Komar
Ilustracje: Karolina Witowska

*Scenariusz lekcji
w ETR*

Instytucje kultury i biblioteki

Akcja Żonkile realizowana jest nie tylko w szkołach, lecz w dużej mierze także w bibliotekach i lokalnych instytucjach kultury. Ośrodki te na różne sposoby włączają się w akcję i przygotowują działania dla zróżnicowanych grup odbiorców. Część placówek prowadzi warsztaty dla dzieci i młodzieży. W takich przypadkach zachęcamy do skorzystania z odpowiednich części kompendium, które zawierają rekomendacje dotyczące pracy z konkretnymi grupami wiekowymi. Wiele instytucji organizuje jednak również działania o innym charakterze, na przykład otwarte wydarzenia dla czytelniczek i czytelników oraz szerokiej publiczności. W takich sytuacjach szczególnie polecamy następujące formy aktywności, które mogą Państwo zaproponować i zrealizować w swoich placówkach.

Spotkania literackie i dyskusje

Biblioteki i instytucje kultury mogą włączyć się w akcję Żonkile, organizując spotkania czytelnicze poświęcone literaturze dotyczącej historii i kultury polskich Żydów. W ramach takich działań warto zaproponować kluby czytelnicze, podczas których uczestnicy i uczestniczki wspólnie czytają oraz omawiają fragmenty wspomnień, reportaży czy literatury pięknej. Inspiracją do pracy z młodszymi odbiorcami mogą być również opowiadania dla dzieci i młodzieży opracowane przez Muzeum POLIN, które w przystępny sposób przybliżają tematykę akcji i wartości z nią związane. Dodatkowym elementem może być przygotowanie i wyeksponowanie w przestrzeni biblioteki listy rekomendowanych lektur tematycznych wraz z zachętą do ich czytania w kwietniu. Takie działania nie tylko promują czytelnictwo, lecz także tworzą przestrzeń do refleksji i rozmowy wokół wspólnej historii.

Opowiadania o wartościach

W naszej bibliotece dziecięcej znajdą Państwo opowiadania znakomitych autorek i autorów literatury dla najmłodszych czytelników: Zofii Stanekiej, Justyny Bednarek, Pawła Beręsewicza, Marcina Szczygielskiego, Katarzyny Ryrych, Katarzyny Jackowskiej-Enemuo oraz Zuzanny Orlińskiej.

*Opowiadania
o wartościach*

Lista książek związanych z historią powstania w getcie warszawskim

Biblioteka dla dzieci i młodzieży

- Dagan Batszewa, „Czika, piesek w getcie”, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Oświęcim 2012.
- Dagan Batszewa, „Co wydarzyło się w czasie Zagłady. Opowieść rymowana dla dzieci, które chcą wiedzieć”, Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku, Białystok 2012.
- Orlev Uri, „Wyspa na ulicy Ptasiej”, Media Rodzina, Poznań 2011.
- Orłowska Paulina, „Adina i okna”, Muzeum Getta Warszawskiego, Warszawa 2024.
- Rudniańska Joanna, „Kotka Brygidy”, Wydawnictwo Pierwsze, Warszawa 2007.
- Ryrych Katarzyna, „Pan Apoteker”, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2018.

Biblioteka dla dorosłych

- „Adama Czerniakowa dziennik getta warszawskiego 6 IX 1939–23. VII.1942”, opracowanie i przypisy Marian Fuks, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1983.
- Andrzejewski Jerzy, „Wielki Tydzień”, Czytelnik, Warszawa 1993.
- Auerbach Rachela, „Pisma z getta warszawskiego”, Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa 2016.
- „Archiwum Ringelbluma. Dzień po dniu Zagłady”, Seria: Żydzi Polscy, Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią, Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa 2008.
- Assuntino Rudi, Goldkorn Wlodek, „Strażnik. Marek Edelman opowiada”, Znak, Kraków 1999.
- Bartoszewski Władysław, Edelman Marek, „I była dzielnica żydowska w Warszawie (wybór tekstów)”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Bartelski Lesław M., „Getto. Warszawskie Termopile 1943”, Askon, 1999.
- Bartoszewski Władysław, Edelman Marek, „Żydzi Warszawy 1939-1943”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Lublin 1993.
- Bauman Janina, „Zima o poranku”, Znak, Kraków 1989.
- Bereś Witold, Burnetko Krzysztof, „Marek Edelman. Życie. Do końca”, Agora, Warszawa 2013.
- Bereś Witold, Burnetko Krzysztof, „Bohater z cienia. Kazik Ratajzer”, Świat Książki, Warszawa 2012.
- Berland Marian, „Dni długie, jak wieki”, Karta, Warszawa 2023.
- Birenbaum Halina, „Nadzieja umiera ostatnia. Wyprawa w przeszłość”, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Oświęcim 2001.
- Birnbaum Irena, „Non omnis moriar: pamiętnik z getta warszawskiego”, Czytelnik, Warszawa 1982.

- Blady-Szwajgier Alina, „I więcej nic nie pamiętam”, Wydawnictwo Nisza, Warszawa 2019.
- Błoński Jan, „Biedni Polacy patrzą na getto”, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2008.
- Budnicka Krystyna, „Ocalałam”, Wydawnictwo Więź, Warszawa 2024.
- Brzezinski Matthew, „Armia Izaaka. Walka i opór polskich Żydów”, Znak, Kraków 2013.
- Chomątowska Beata, „Stacja Muranów”, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2012.
- Chutnik Sylwia, Sznajderman Monika (red.), „Kwestia charakteru. Bojowniczkę z getta warszawskiego”, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2023.
- Cukierman Icchak, „Nadmiar pamięci. Siedem owych lat. Wspomnienia 1939-1945”, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.
- „Dziennik Maryli. Życie i śmierć w getcie warszawskim”, Wydawnictwo Prószyński i Sp., 2024.
- Edelman Marek, „Getto walczy. Udział Bundu w obronie getta warszawskiego”, Centrum Dialogu, Łódź 2015.
- Edelman Marek, „I była miłość w getcie”, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2015.
- Engelking Barbara, Leociak Jacek, „Getto warszawskie: przewodnik po nieistniejącym mieście”, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa 2013.
- Ferenc Maria, „Każdy pyta, co z nami będzie. Mieszkańcy getta warszawskiego wobec wiadomości o wojnie i Zagładzie”, Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa 2021.
- „Getto warszawskie w literaturze polskiej. Antologia”, wybór i opracowanie Sławomir Buryła, Muzeum Getta Warszawskiego, Warszawa 2022.
- Grupińska Anna, „Ciągłe po kole. Rozmowy z żołnierzami getta warszawskiego”, „Twój Styl”, Warszawa 2000.
- Grupińska Anna, „Odczytanie listy. Opowieści o warszawskich powstańcach Żydowskiej Organizacji Bojowej”, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2014.
- Grynberg Michał, „Pamiętniki z getta warszawskiego. Fragmenty i rejestry”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.
- Gutman Israel, „Walka bez cienia nadziei. Powstanie w getcie warszawskim”, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 1998.
- Gutman Izrael, „Żydzi warszawscy 1939-1943. Getto, podziemie, walka”, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 1993.
- Hering Ludwik, „Ślady”, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2011.
- Jagielski Jan, Lec Tomasz, „Niezatarte ślady getta warszawskiego”, Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa 1997.
- Kacnelson Icchak, „Pieśń o zamordowanym żydowskim narodzie”, Czytelnik, Warszawa 1986.
- Kann Maria, „Na oczach świata”, BIP Armii Krajowej, Warszawa 1943.
- Krall Hanna, „Zdążyć przed Panem Bogiem”, różne wydania.

- Kubert Joe, „Josel, 19 kwietnia 1943. Opowieść o powstaniu w warszawskim getcie”, Egmont, Warszawa 2003.
- Leociak Jacek, „Biografie ulic. O żydowskich ulicach Warszawy od narodzin po Zagładę”, Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2019.
- Leociak Jacek, Waślicka-Żmijewska Zofia, Żmijewski Artur, „Warszawski trójkąt Zagłady”, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2020.
- Leociak Jacek, „Podziemny Muranów”, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2024.
- Libionka Dariusz, „Bohaterowie, hochsztaplerzy, opisywacze. Wokół Żydowskiego Związku Wojskowego”, Stowarzyszenie Centrum Badań nad Zagładą Żydów, Warszawa 2011.
- Lubetkin Cywia, „Zagłada i powstanie”, Książka i Wiedza, Warszawa 1999.
- Makower Henryk, „Pamiętnik z getta warszawskiego październik 1940–styczeń 1943”, Wrocław 1987.
- Meed Władka, „Po obu stronach muru”, Wydawnictwo Jaworski, Warszawa 2003.
- Makarowa Masza, „Przewodnik po dawnym getcie warszawskim”, Muzeum Getta Warszawskiego, Warszawa 2024.
- Ringelblum Emanuel, „Kronika getta warszawskiego”, Czytelnik, Warszawa 1988.
- Rousseau Frederic, „Żydowskie dziecko z Warszawy. Historia pewnej fotografii”, Wydawnictwo Słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2012.
- Wattenberg Miriam, „Pamiętnik Mary Berg. Relacja o dorastaniu w warszawskim getcie”, Wydawnictwo Prószyński Media, Warszawa 2016.

Projekcje filmowe

Biblioteki i instytucje kultury mogą organizować pokazy filmów dokumentalnych i fabularnych poświęconych tematyce powstania w getcie warszawskim, połączone z dyskusją z udziałem publiczności. Do realizacji takich wydarzeń warto wykorzystać materiały filmowe przygotowane przez Muzeum POLIN, które zostały opracowane z myślą o różnych grupach wiekowych i mogą stanowić punkt wyjścia do rozmowy dostosowanej do konkretnych odbiorców. Wydarzenia skierowane do szerokiej publiczności, w szczególności do osób dorosłych, mogą być skoncentrowane wokół filmu „Zdążyć przed Panem Bogiem”, będącego ekranizacją reportażu Hanny Krall. Tego rodzaju projekcja, uzupełniona o rozmowę po seansie, naturalnie łączy się z profilem działalności bibliotek – promowaniem literatury, refleksją nad tekstem źródłowym oraz pogłębianiem wiedzy historycznej poprzez różne formy przekazu.

„Zdażyć przed Panem Bogiem”

Film

Koncepcja: Hi-Story
Reżyseria: Artur Mikulski
Scenariusz: Agnieszka Matan

Opis filmu

Szablon Żonkila

Szablon żonkila

Szablon Żonkila to materiał, który może być wykorzystywany w działaniach edukacyjnych i animacyjnych, realizowanych przez biblioteki oraz instytucje kultury włączające się w akcję Żonkile, organizowaną przez Muzeum POLIN. Łączy prostą formę plastyczną z głębokim znaczeniem symbolicznym, umożliwiając włączenie lokalnej społeczności w obchody rocznicy powstania w getcie warszawskim.

Podczas warsztatów uczestnicy mogą tworzyć własne żonkile, które następnie warto rozdawać odwiedzającym, wykorzystać podczas wydarzeń rocznicowych lub eksponować w przestrzeni instytucji jako znak pamięci i solidarności.

Uproszczony Szablon Żonkila

Szablon żonkila
uproszczony

Uproszczony szablon Żonkila najlepiej sprawdza się w działaniach, na które mamy mniej czasu oraz w pracy z młodszymi odbiorcami, w ramach akcji Żonkile organizowanej przez Muzeum POLIN.

Jego prosta forma ułatwia szybkie zaangażowanie uczestników i pozwala skupić się na symbolice żonkila oraz przesłaniu pamięci i solidarności, bez konieczności wykonywania bardziej złożonych elementów plastycznych. Wykonane podczas zajęć żonkile można następnie rozdawać wśród odbiorców, budując w ten sposób widoczny znak pamięci i wspólnoty.

Koncepcja: Helena Czernek i Patrycja Komar
Projekt graficzny: Helena Czernek

